

SCOLA' ROMANA.

FÓIA PEDAGOGICA PENTRU INAINTAREA CAUSEI SCOLARE LA ROMANI.

Edata si redactata

cu concursulu Domniloru: **V. Gr. Borgovanu**, prof. prep. in Gherl'a, **Dr. D. Barcianu**, prof. semin. in Sibiiu, **T. Ceontea**, prof. prep. in Aradu, **Dr. A. Gram'a**, prof. de teol. in Blasiu. **I. Lazariciu**, prof. prep. in Dev'a, **Gr. Pletosu**, prof. si catich. g. o. la gimn. din Naseudu, **Dr. P. Tanco**, directoru gimn. in Naseudu s. a. m. m

de

Max. Popu,

prof. gimn. in Naseudu.

Vasile Petri,

prof. preparandialu em.

Apare in tóta Marti'a si costa pe 1 anu 4 fl., pe $\frac{1}{2}$ 2 fl. Prenumeratiunile sunt a se adresá la redactiune in Naseudu (Nassod, Transilvani'a).

Naseudu, 23-a Decembrie 1880.

Pentru inserate se respunde de siru 5 cr. si tax'a timbrului câte 30 cr. de fie care publicatiune. Scrisori nefrancate nu se primescu, anonime nu se considera.

Masin'a de cetitu.

(Fine).

Masin'a de cetitu consta din doi pareti de lemnu in lungime totala de 162 cm. Pana la inaltimea de 86 cm. sunt intr'o forma de lati. De aici in susu sunt din ce in ce mai angusti. In partea din josu latimea e de 25 cm., in partea din susu decresce pana la 14 cm.

Acesti pareti sunt intariti prin unu podu deasupra si dedesuptu.

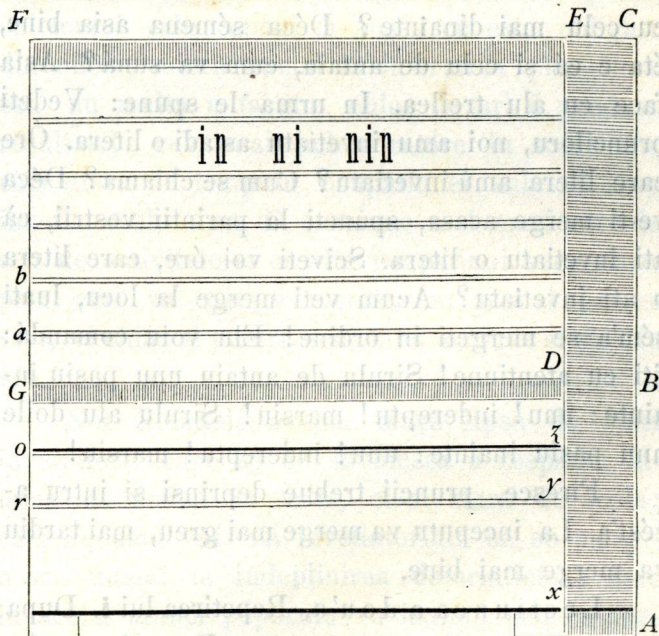
In partea dedesuptu este aplicatu unu pulpitu, cá depositoryu pentru litere.

Partea deasupra in fația este impreunata prin o tabla, pre care se afla batute ori cleite nesce lemnusiele dela unu parete pana la altulu. Acestea represinta liniile si trebuie se fia atâtu de gróse, câtu se se póta pune pre ele literile departate de 8 cm. In pulpitu trebuie se fia atâte litere mari si mici, câtu se se póta formá din ele cuvintele necesari. Pentru usiurintia adaugemu aici si desemnulu unei masine de cetitu.

Procedur'a la cetitu cu masin'a e urmatória:

- Masin'a are se fia asediata in scóla asia, catu toti pruncii (se intielegu incepatori) se aiba locu inaintea ei. Déca spatiulu nu concede acést'a, atunci invetiatoriulu are lucru indoitu séu intreitu, luandu odata numai jumetate ori a treia parte.

Pruncii se nu stea aprópe de masina, pentru ca fiindu tabl'a ceva plecata indereptu, ar' vedé literile pedisiu si nu si-ar' puté face o icóna clara despre ele. Ei trebuie se fia pusi in siruri, cei mai mici in sirulu primu, cei mai marisiori in sirulu alu doilea etc.

ACEx e unu pariete, AC = 162 Centimetri, AB = 86 Centimetri, BC = 76 centimetri, BD = 25 Centimetri, EC = 14 Centimetri, oryz = pulpitu, xy = 48 Centimetri, yz = 24 Centimetri, DEFG = tabl'a, ab = 8 Centimetri.

Lectiunea prima. Dupace s'au asediatu pruncii inaintea masinei, invetiatoriulu le spune,

cum se chiama obiectulu inaintea caruia stau, ce scopu are, apoi le arata literile, cari le numesce mai antaiu icóne etc., cari tóte le voru invetiá pre rendu. Dupa acést'a procede la lucru. Aici se potu luá vocalile séu dupa cum urméza ele in alfabetu, séu cu cele mai usióre si asia cu **i**, dupa elu **u** séu **n**.

Déca se incepe cu **i**, atunci mai inainte se dedau pruncii cu cunóscerea sunetului **i**. Acést'a se face pronunsiandu-se mai multe cuvinte, mai alesu monosilabe, in cari vine **i** mai antaiu la inceputulu cuventului, d. e. in, ir, ic, dupa aceea la finea cuventului, d. e. ni, ci, fi, apoi la mijlocu, d. e. fin, vin, mir.

Dupa ce s'au deprinsu pruncii astfeliu, câtu potu destinge bine sunetulu **i**, atunci invetiatoriulu deschide pulpitu si scóte liter'a **i**, le spune cá pentru sunetulu **i** avemu si unu semnu, le arata si descrie liter'a **i**, le spune cá ori unde voru vedé acelu semnu, se-si aduca aminte de sunetulu **i**. Unii sau indatinatu ale pune si nume la litere. Aici d. e. lui **i** i-sar' puté pune numele caciulariu, putru caciul'a séu punctulu deasupra. Dupa aceea mai scóte unu **i**, 'lu pune in apropiare de celalaltu si intréba: óre acest'a sémena cu celu mai dinainte? Déca sémena asia bine, éta e cá si celu de antaiu, cum va suná? Asia face cu alu treilea. In urma le spune: Vedeti prunciloru, noi amu invetiatu astadi o litera. Óre care litera amu invetiatu? Cum se chiama? Déca ve-ti merge acasa, spuneti la parintii vostrii, cá ati invetiatu o litera. Sciveti voi óre, care litera o ati invetiatu? Acum veti merge la locu, luati séma se mergeti in ordine! Elu voiu comandá: fiti cu atentiune! Sirulu de antaiu unu pasiu inainte: unu! indereptu! marsiu! Sirulu alu doile unu pasiu inainte: unu! indereptu! marsiu!

Firesce, pruncii trebue deprinsi si intru acést'a. La inceputu va merge mai greu, mai tardiu va merge mai bine.

Lectiunea a dou'a. Repetirea lui **i**. Dupa aceea se procede mai departe. Dupa **i** se póte luá **n**. Aici se procede éra cá in ór'a precedentá. Mai antaiu se facu cunoscuti pruncii cu sunetulu **n**, pronunsiandu cuvinte, in cari vine **n** la inceputu, la capetu si la mijlocu. Dupace s'au facutu pruncii cunoscuti cu sunetulu, se scóte din pultu liter'a, se pune pre tabla, se descrie cá se-si faca

pruncii o icóna buna despre forma. In fine se scóte **i** si se pune pre tabla, apoi se cérca, óre sciu destinge pruncii pre **i** de **n** bine. Se scotu apoi mai multi **i** si **n**, se punu pre tabla mescati si se intréba deameruntulu, 'care cum se chéma séu cum suna.

Lectiunea a treia. Acést'a e impreunata cu greutati mai mari, pentru ca acum e a-se dedá pruncii a pronunsiá pre **i** cu **n** laolalta. Aici se procede asia: Se pune mai antaiu pre tabla **i**, dupa aceea pre aceeaasi linia **n**. Se intréba mai antaiu, cum suna liter'a deadrépt'a (aretandu cu degetulu), dea steng'a. Dupa aceea se trage atentiunea prunciloru asia: „Acum vedu, cá voi sciti cele dóue litere, cari le-amu invetiatu; inse luati séma, cá vomu invetiá ceva din nou.“ Invetiatoriulu misica acum pre **i** spre **n**, pronunsiandu sunetulu lui **i** pana se atinge de **n**, atunci pronuncia si pre **n**, d. e. iiiiiin. Acést'a o face invetiatoriulu de doue, trei sáu mai multe ori, dupa aceea provóca pre prunci se pronuncia si ei asemenea, impingundu incetu pre **i** spre **n**. Dupa mai multe probe distantia între **i** si **n** se micesce, punendu-se mai aprópe cá se se impreune mai iute. Acést'a se repetiesce pana ce mai in urma se punu in departare numai de unu patrariu de policariu, asia câtu impreunandu-se se aude cuventulu **in**.

Punendu apoi ambe literile lenga olalta, intréba: „Cum suna liter'a acést'a? (aretandu pre **i**) dar' acést'a? (aretandu pre **n**). Cetiti odata pre ceea de antaiu, apoi pre a dou'a fara a intrerumpe. Eu voiu trage cu degetulu pre sub ele, cá se vedeti, câtu de iute se cetiti. Inse luati séma, eu voiu ceti singuru odata!“ Invetiatoriulu trage cu degetulu pre sub ele si cetesce **in**. Probatu si voi acum, Ioane! bine, Tódere etc. Dupa ce se deprindu pruncii din destulu, invetiatoriulu adauge: Mai spuneti odata, ce amu cetitu noi **N! N! N!** Acum vedeti, noi am invetiatu a ceti unu cuventu, care invemnéza óre ce. Care din voi cunósceti in ulu? Cum este? Cum se lucra? Ce se face din inulu lucratu? etc. Pruncii voru respunde póte puçinu, inse invetiatoriulu in forma de naratiune va spune prunciloru ce e inulu, cum se sémena, cum se lucra, ce se face din elu etc.

Lectiunea a patra. Repetirea celorlalte invetiate. Dupa aceea se dedau pruncii a pronunția pre **i**, punendu-se **n** dinainte. Se procedează ca și în ór'a precedentă și după ce s'au dedatu pruncii a pronunția pre **ni**, invetiatoriulu le trage atentiunea la aceea impregiurare, că ei întrebuințéza acestu cuventu fôrte desu, candu arata unulu altuia ceva.

Lectiunea a cincia. Repetirea celorlalte invetiate. Dupa aceea continua împreunarea alor trei litere la olalta. Acést'a e împreunata cu greutati mai mari, că cele precedente. Diligentia inse invinge tôte. Procedur'a e că mai înainte. Mai antaiu se pune liter'a **n**, după ea **i** și éra **n** în departare cam de 6" un'a de alt'a. Face apoi atenti pre invetiacei, că acum se voru pronunția tôte trele literele laolalta. Si aici face invetiatoriulu antaiu. Inpiugundu pre **n** spre **i**, pronunția sunetulu **n** pana se atinge de **i**, atunci pronunția **ni** pana ajungu la celalaltu **n**, candu pronunția cuventulu **nin**, d. e. nnnniiiiin. Dupace s'au deprinsu pruncii cu pronunțarea și cetirea cuventulu **nin**, invetiatoriulu le spune, că acest'a e unu nume că si Tôderu și Ioanu. Se istoriscesc inse, ca acest'a e numele unui rege. Mai atragatoriu va fi pentru ei istorisirea tradițiunei despre Ninu și Semiramid'a la Bactra. Fîresce se presupune ca pentru invetiatoriu acést'a nu este terra incognita.

În modulu acest'a se tractéza și celelalte sunete, respective litere. Procedur'a aici e numai că unu esemplu. Invetiatoriulu se va îndreptă după Abcedariulu ce-lu are în scôla, în ceea ce privesce ordinea, în care se se tracteze sunetele.

Remane se mai adaugemu ceva în privinti'a scrisului. Scrierea se pôte începe deodata cu cetitulul, scriindu-se fiacare litera îndata-ce s'a invetiatu a se cetî. Séu se pôte începe și mai tardiu, adeca după ce s'au invetiatu cate-va litere. În casulu de antaiu trebuie se fia premersu pregătirile pentru scriere. În casulu alu doilea se potu luá pregătirile în timpulul catu se tractéza cele de antaiu trei ori patru litere.

Ce se tiene de timpulul catu se se cetésca la masina, observamu că e destulu déca se cetesce patru septemani. După aceea 'si deschide Abcedariulu, nu inse că se se cetésca din elu, ci numai că pruncii se caute literele invetiate pana

atunci. Facundu-se acést'a, se continua mai încolo la masina și éra în carte pana se tractéza tôte literele. După acést'a se începe apoi cetitulul în carte.

Pentru cei ce aru dorî a-si procurá masin'a de cetitu rocomandamu firm'a: Lehrmittelanstalt von J. Ehrhard und Comp. în Bensheim.

Pretulu 3½ marce pana la 10 marce (à 60 cr.) Numai se se céra espresu litere latine și anume acele, de cari ne trebuie nóue Romaniloru.

Ocupatiunile secundare ale invetiatoriului.

Trbuie se admitemu cu totii, ca acelu invetiatoriu, care afara de instruirea prunciloru, nu esercita alta ocupatiune, puçinu a corespunsu chiemarei sale. 'Mi ceru scusele, déca me esprimu asia, inse din cele ce voiu se vorbescu, se va convinge fiacine, câtu pôte se face invetiatioulu pentru sine și societate, și câtu nu face. Invetiatoriulu, care se marginesce a corespunde chiemarei sale numai la aceea ce este obligatu din oficiu, adeca numai la instruirea prunciloru sei, nu multu a facutu, chiar de ar' fi produsu rezultatele cele mai imbucuratóre în scól'a s'a, căci afara de timpulul ocupatiunei sale oficióse, invetiatoriulu i se dà ocaziune a-si marî cerculu seu de activitate și cu alte ocupatiuni secundare, prin cari va castigá merite, nu numai pentru sine, ci chiar și pentru societate, natiune și statulu seu.

Noi Români avem mare lipsa de atari invetiatori, cari se se invoiésca a respândi lumina nu numai în scôla, ci și afara de scôla; căci de amu voí, că invetiatoriulu se se marginesca numai la indeplinirea datorintielor sale în scôla, atunci poporulu va înaintá mai cu anevoa. Asiadar' trebuie se ne silimu a înaintá buna-starea și cultur'a poporulu și pe alte căi mai practice.

Poporulu nostru inca nu e atatu de desvoltatu intelectualminte, încátu se se póta convinge despre folósele ce le aduce scól'a. Astadi în scôla se propunu mai multu sciintie teoretice, pe cari copilul îndata ce ese din scôla și apuca la eco-

nomia, nu le mai p^ote folosi; si nu e mirare candu audimu din gur'a tieranului: „ce se-mi dau copilulu la sc^ola, lasa-lu se si^eda acasa se lucre ceva; au nu a fostu cutare si cutare la invetiatura si astadi e mai slabu decatu noi, cari nu am pierdutu vremea cu cartea“.

Poporulu dela sate nu are ocazione a se convinge despre efectele culturai; nu c^oci ignorantia si intunereculu secularu l'au orbitu, si din ac^est'a nu-lu va put^e nimene sc^ote, decatu conducatorii sei, intre cari cei d'antaiu sunt invetatorii, c^o unii ce traescu in nemijlocita atingere cu poporulu.

Si cum se p^ote convinge poporulu despre urmarile salutari ale culturai?

Asia, ca insusi conducatorii sc^oleloru si invetatorii se prem^erga cu esemplulu bunu, se arate in fapta, ce p^ote face cultur'a, si cu c^otu p^ote inaint^a mai bine celu ce a invetiatu carte, dec^otu celu ce a remasu numai pe langa aceea ce au sciutu mosii si stramosii sei.

Dar' se vedemu, cari sunt acele remedii, prin cari invetatorii nunumai ca si-ar' put^e castig^a unu isvoru siguru de venitu, dar' ar' contribuⁱ f^orte multu la inaintarea culurai nationale.

Acⁱ in loculu primu este economi'a. Mai pretotindenea capeta invetatoriulu unu locu mai micu s^eu mai mare de gradina, pe care sub unu protestu s^eu altulu nu si-o cultiva asia precum ar' trebui, ei pentru c^o ac^est'a se nu aiba de lucru, o pred^a cuiva in folosintia pentru o suma bagatela de bani, s^eu dec^o o si cultiva singuru, nu o cultiva intr'unu modu mai rationalu, ei intocmai dupa prax'a indatinata la ceialalti economi nepricepatori, adeca si elu lucra se fia lucratu. Invetatoriulu, dec^o si-ar' lucr^a pamentulu seu in unu modu rationalu, fia ac^est'a catu de pu^oinu, ar' av^e unu castigu indiecitu, care adaog^endu-se la miculu seu salariu, i-ar' permite a traⁱ mai indestulitu si pe langa ac^est'a ar' fi unu economu-modelu pentru poporenei sei, cari vedindu cu ce rezultate p^ote exploat^a economi'a s'a unu omu invetiatu, se voru nezuⁱ a face si ei asia; si voru face c^o copii loru se amble la sc^ola, fiindu convinsi ca cultur'a e uniculu mijlocu, care i va scap^a de lantiurile intunerecului

In legatura cu economi'a campului st^a economia de vite, cu care invetatoriulu dela sate

'si p^ote asigur^a unu venitu considerabilu, Sat^enlulu vedindu vitele cele mai frum^ose si grase ale invetatoriului nu se va mir^a de ac^est'a, din contra se va convinge, c^o unu omu cu invetiatura, desi cu mijl^oce mai pu^oine, p^ote prin o economia rationala se produca unu resultatu indiecitu si insutitu mai mare decatu elu, si in urma va face si elu c^o invetatoriulu.

Astfelu invetatoriulu purtandu o economia buna, va d^a ansa poporeniloru sei a-lu urm^a si ei, si ^eca bunastarea economica a poporului v^a cresce pe di ce merge, ^er' invetatoriulu 'si v^a castig^a venituri considerabile, cari contribuescu at^otu la imbunatatirea starei sale materiale, c^otu si la redicarea autoritatii sale.

Si de va dice cineva, ca invetatoriulu nu e in stare se se ocupe cu economi'a, atunci i vomu respunde, ca d^a si inca fara de a se subtrage dela datorintiele sale fa^ocia de sc^ola. Invetatoriulu are at^ota tempu liberu, c^o se p^orte si ceva economia, ba de nu o va face ac^est'a, atunci va traⁱ numai cu sperantiele, ^er' venitoriulu seu nu v^a fi asiguratu; c^oci din bagatelulu seu de salariu abi^a se p^ote sustien^e de pe o di pe alt'a, si inca in cea mai mare seracia, a carei consecintie sunt dispretiulu si miciorarea autoritatii si influintiei sale in societate, pe cari nu le va put^e repar^a, de ar' fi chiar invetatoriulu celu mai bunu si de ar' fi produsu in sc^ol'a s'a rezultatele cele mai stralucite.

Fericitu va fi acelu invetatoriu, care din di in di 'si va inmultⁱ capitalulu seu, pentru asigurarea familiei sale. Atunci din partea superioriloru sei si a poporului va fi mai stimatu si mai consideratu, si va fi privitu de unu individuu superioru prin cultur'a si starea s'a intre poporenei sei.

Prelinga economia, literatur'a inca este unu mijlocu potrivit de ocupatiune secundara pentru invetatoriu, prin care pentru sine si pentru statulu invetatorescu 'si p^ote castig^a merite si p^ote contribuⁱ multu si la desvoltarea literaturai nationale.

Intielegu mai antaiu literatur'a poporala.

Invetatoriulu, fiindu tot-d^euna in mijloculu poporului, aude dela ac^est'a cantece, povesti, fabule, proverbe, g^ocituri etc., pre cari le va culege si comunic^a natiunei pe calea diaristiceⁱ

Prin acésta va face unu mare servitiu natiunei, càci va scapá de perire unu tesauru scumpu alu poporului nostru.

A culege astfelu de tesaure din gur'a poporului, nu e lucru asia de greu, cá se tréca preste puterile invetiatoriului poporalu; totusi de nu s'ar' simtí capabilu a face acésta, va cere informatiuni dela barbatii de litere, cari lucra demultu pe terenulu acest'a; séu le va predá materialulu adunatu si densii voru scí apoi, cum se procedá mai departe.

Nu vréu se dicu, ca invetiatoriulu se se ocupe numai cu literatur'a poporala; póte luá si alta ramura, dupa cum 'lu ajuta facultatile spirituali si dupa predilectiunea ce o are. Pentru esemplu, din sfer'a pedagogica se va silí a-si respandí ideile sale, conformu praxei si convingerilor sale, emendandu procedur'a didactica in o privintia séu alt'a, esplicandu principie si reguli pedagogice-didactice si facéndu totu, ce-i sta in putintia pentru prosperarea scóleloru.

Unii invetatori 'si potu alege dreptu ocupatiune chiar si studii scientifique, precum sciintiele naturali etc. Voru face colectiuni naturale pentru sine séu pentru scól'a loru, si de i va taiá capulu, voru face descoperiri chiar, si impartasindu-le publicului, voru contribuí la progresulu sciintieloru naturali.

Candidatulu de invetatoriu in institutele pedagogice nu-si póte castiga cunoscintie vaste pentru chiemarea s'a; totu ce invétia elu aci, sunt numai elemente, pe bas'a caror'a pasindu in viét'a practica, se se póta perfectoná mai departe; Esitu odata in viét'a practica, se póte perfectioná in óre care directiune, incatu se fia in stare a face nóue descoperiri; si in modulu acest'a lucrandu invetiatoriulu, inca va poté contribuí la bunastarea sa materiala, intelectuala si morala.

Déca vomu considerá impregiurarile critice, sub care traiesce poporulu románu, trebue se ne interesamu nunumai de bunastarea sa spirituala, ci si de bunastarea sa materiala. Spre acestu scopu inse nu este de ajunsu, cá poporulu se se ocupe numai cu economi'a, ci trebue se imbraciosieze cu mai multa caldura, de catu pana acuma, industri'a si comerciulu. Éca pentru ce intre obiectele de invetiamentu ale scólei poporale este neaperatu de lipsa a se introduce si

industri'a domestica, prin ce tinerimea capeta voia nunumai a se ocupá cu industri'a, dar' se va nevoi a-si formá din acésta cu timpu o profesiune, dupa care se póta trage unu venitu siguru.

Dar' cum s'ar' poté acésta, pre catu timpu industri'a domestica nu e obiectu obligatu in scól'a poporala? Invetiatorii credu, ca pentru ce se propuna industri'a domestica, candu din acésta ei nu numai ca nu au nici unu câstigu, dar' li-se rapesce timpulu, pe care l'ar' poté folosí pentru trebile loru private?

Noi la acésta respundemu, ca déca industri'a domestica nu e obligata pentru scól'a poporala, atunci invetiatorii s'o introduca din bunavointi'a loru; ér' déca acesti'a vréu se fia resplatiti pentru acésta ocupatiune, atunci formeze-si din ea unu mijlocu de câstigu.

Producéndu cu scolarii loru articlii de industria, pe acestia i va vinde, ér' din sum'a castigata va dá $\frac{1}{2}$ séu $\frac{1}{3}$ parte copiiloru, ér' restulu 'lu va tiené pentru sine.

Se nu ne tememu, ca atari articlii nr. voru avé trecere la poporu, càci producendu articlii, de care are lipsa popoulu, atunci acest'a de siguru i va cumperá, precum sunt cosiare, cosiuri de albine, palarii de paie si alte multe, la enumerarea caror'a nu me dimitu in specialu. Articlii de luxu nu pré au trecere la poporu, pentruca poporulu totu cruceriulu si-lu castiga cu mare sudóre, apoi se si uita pe ce 'lu cheltuesce; inse invetiatoriulu póte se primésca in schimbu produse de ale poporului, cari se potu preface usioru in bani.

Apoi nu e verb'a aici, cá invetiatoriulu se aiba unu castigu nu sci u catu de mare; scopulu este de a promová si stimulé industri'a domestica. Copii vedindu-si munc'a loru remunerata, se voru silí a produce din ce in ce totu mai multi si mai buni articlii industriali, prin ce se va inradeciná in inim'a loru iubirea catra acésta ocupatiune, si dupa ce esu din scól'a poporala, se voru silí se imbraciosieze órecare maestria, prin ce bunastarea poporului va inaintá mai iute. Si acésta e fórte de lipsa pentru poporu, care nu se pricepe la alta ocupatiune, decatu la economia, ba si la acest'a in modulu celu mai primitivu.

Vedemu astadi, ca popórele cari se ocupa cu industri'a si comerciulu, au inaintatu mai tare in cultura; deci si noi Români, déca voimu a ne scapá de neajunsurile actuale, se grabimu a ne folosí de tóte acele mijlóce, cari facu ferircirea altoru popóra.

Dreptu aceea ar' face o mare gresiéla acelu invetiatoriu, care nu s'ar' folosí de acestu mijlocu, pentru inaintarea starii nationalu-economice la Români, cu atatu mai vertosu, càci positi'a lui faéa de poporu 'lu deobliga la acést'a.

Intre factorii cei mai principali de a inaintá cultur'a la poporu, sunt a se enumerá si bibliotecele de lectura pentru poporu. Infiinti'a lecturii asupra poporului o scimu cu totii, prin urmare nici nu voiu se vorbescu despre ea; voiu se constatezu numai, ca realizarea acestui scopu depinde in cea mai mare parte dela invetiatoriu.

Invetiatoriulu va puté infiintiá in comun'a s'a o societate de lectura, in care densulu va tiené prelegeri acomodate, prin ce poporulu va capetá gustu de cetire si prin acést'a 'si va inaintá cultur'a sa intelectuala. Dar' nu numai invetiatoriulu se cetésca poporului, ci chiar si alti individi carturari potu face acést'a.

Mijlócele, prin cari s'ar' puté infiintiá o astfelu de biblioteca pentru poporu, ar' fi fórté usioru de aflatu, asia de esemplu preotulu si invetatoriulu voru esplicá in biserica poporului insemnatatea acestei institutiuni, si va indemná pe fiacare a cotribuí pe câtu póte pentru adunarea unei sume de bani, cu care se se procure carti pentru bibliotec'a poporala. Se punemu casulu, ca in cea mai slaba comuna s'ar' puté aduná dela crestini in fiacare Dumineca numai 20 cr., acestia intr'unu anu — nesocotindu aici serbatorile, — ar' face 10 fl. 40 cr., langa care adaogandu-se si alte isvóre de venitu, s'ar' puté cumperá câteva carti pentru infiintiarea bibliotecei; si acést'a continuandu-se in totu anulu, comun'a se va pomení cu o biblioteca destulu de marisióra. Acést'a credu, ca in totu loculu se va puté realizá, numai initiativ'a se nu lipsésca.

E cam greu a desvoltá gustulu de cetire in poporu, càci „calulu betranu cu greu se invétia la hamu;“ inse déca invetiatoriulu va sci alege o lectura acomodata poporului, de siguru va reusi. Va reusi inse si altcum, de si numai

pentru generatiunea urmatóre, si anume, déca va desvoltá gustulu de cetire in discipulii sei. Acést'a o va puté face, déca va infiintiá bibliotece pentru tinerime, impartindu copiiloru carti corespundietóre gradului loru de pricepere. *) Déca gustulu de cetire se va consolidá in tinerime, se fimu siguri, ca elu nu va incetá cu esirea din scóla. Catu pentru infiintiarea de bibliotecei pentru scóle, esista in privinti'a acést'a ordinatiuni ministeriale.

In legatura cu societatile de lectura se potu infiintiá si reuniuni de cântari, scopulu cáror'a este: deprinderea poporului cu cantari acomodate si prin acést'a nobilitarea inimei si cultivarea gustului seu esteticu.

Cá in parantesa vréu se amintescu aci, ca la desvoltarea caracterului nationalu-economicu contribuescu fórté multu si casele de pestrare pentru scól'a poporala. Copilulu in locu de a chieftuí cruceriulu seu pe zacharu si alte nimicuri, 'lu va pune in cas'a de pestrare si candu va esi din scóla, se va trezi cu unu capitalu frumusielu.**)

Scopulu acestoru case de pastrare este a dedá pre tinerime la crutiare; si déca acést'a insusire va fi desvoltata in inim'a copilului inea din frageda i tinerétia, atunci putemu fi siguri, ca in tóta viéti'a s'a nu-lu vomu vedé risipindu-si cele agonisite, ci va nizuí din tóte puterile sale, cá se-si marésca capitalulu si se-lu folosésca numai spre scopuri bune.

Deci unde numai se póte, invetiatoriulu se nu lipsésca a infiintiá in scól'a s'a case de pastrare.

Din cele premise póte fiacine se se convinga, ca invetiatoriulu si-a implinitu chieamarea s'a pre deplinu, déca a lucratu cu tóta conscientiositatea si in tóte directiunile, pentru inaintarea poporului seu pe calea civilizatiunei.

Se ne silimu dar' a dá in man'a invetiatoriului tóte mijlócele necesare spre a puté inaintá cultur'a poporului, éra noi se acceptamu dela

*) Si déca va tractá metodice piesele de lectura in scóla.
R. S. R.

**) De mai mare importantia este aici desvoltarea simtiului de economia, decatu castigulu materialu; de altmintrea cestiunea caselor de pastrare in scóla este sub controversa.
R. S. R.

densulu, cá se fia activu nu numai in scóla, ci si afara de scóla; si acést'a din urma se o pre-tindemu cu atátu mai vertosu, cu câtu suntemu convinsi, ca numai pe acést'a cale se va puté redicá si poporul românu la cultur'a celorlalte popóre civilisate.

Stoica.

Invetiamentulu intuitivu in scól'a poporala.

De Ioanu Dariu.

Cerculu alu V. de intuitiune: **Natur'a.**

I. Animale.

a) Notiunea.

Candu carausiulu da cu sbiciulu in calu, elu fuge; déca prindi o vrabia, ea vrea se sbóre. Vermele nu fuge nici nu sbóra, numai se târaie. Candu calulu fuge, vrabi'a sbóra, vermele se târaie, dicemu ca se misica. Norii se misica prin atmosfera, pen-truca-i mâna ventulu. Totu ventulu misica uneori si pomii s. a. Calulu, vrabi'a si vermele se misica sin-guri de sine, nemisicati de nimeni.

1) Calulu, vrabi'a si vermele se misica de sine.

Candu carausiulu da cu sbiciulu in calu, atunci fuge mai iute, pentru-ca-lu dóre. Déca la o vrabia 'i tai penele, simte durere. Candu iai unu verme si-lu pui in unghitia spre alu aruncá in apa, se prindi pesci, elu inca simte durere, de unde vedemu cá elu se totu stremba intr'o parte si in alta.

2) Calulu, vrabi'a si vermele simtu.

Calulu, vrabi'a si vermele se misica de sine si simtu. Acést'a o putemu dice si despre vaca, oia, cane, musca, fluture etc. De aceea, fiind-ca acestea se potu misicá de sine si simtu, le putemu numi fapturi cu viétia.

Fapturi cu viétia sunt acelea, cari simtu si se potu misicá de sine.

Calulu, vrabi'a, rîm'a sunt fiintie cu viétia. Pentru ce? Noi inca simtimu si ne putemu misicá de noi insine dela unu locu la altulu; noi asiadar' inca suntem fiintie cu viétia.

Acum noi vorbimu unii cu altii, calulu, vac'a, iepurile nu sciu se vorbiésca. Cà noi putemu se vor-bimu, vine de acolo, cá putemu se cugetamu, avemu minte, de aceea noi suntemu fiintie cugetatóre. Calulu, vac'a, etc. nu sciu vorbí, pentru ca nu potu cugetá, de aceea ele sunt fiintie necugetatóre. Asiadar' calulu, vrabi'a, iepurile, etc. ni se infacio-siéza cá fiintie cu viétia fara cugetare. Mai spuneti si voi cate-va fiintie cu viétia necugetatóre!

Acestea tóte se numescu animale.

Animalele sunt fiintie cu viétia fara cugetare. Mai numiti animale: care fugu, sbóra, se târaiescu! Mai numesce si tu vr'o cate-va! Repetire.

b) Descrierea singuraticeloru animale.

1. Calulu.

Calulu, déca 'lu asemenamu c'unu cane séu c'o pisica, e cu multu mai mare. Elu are patru picióre, de aceea se numesce animalu patru-pede (cu patru picióre).

1) Calulu e unu animalu mare patru-pede.

Noi, cá se nu ne fie frigu, ne imbracamu cu haine, calulu n'are haine cá noi, elu e imbracatu séu acoperitu cu peru.

2) Calulu e acoperitu cu peru.

Perulu calului nu este preste totu corpulu totu asia de lungu; pre gátu si in códa are nisce peri fórte lungi. Perulu celu lungu de pe gátu se numesce cóma.

3) Calulu are pe gátu peru lungu, care se numesce cóma.

Déca calulu lucra (merge si trage multu) trebue si hranitu bine. Elu se hranesce cu: érba, fênu, paie, ovesu, lutierna etc.

4) Calulu se hranesce cu: érba, fênu, paie, ovesu s. a.

Tata-teu are doi cai, unulu negru si altulu suru, afara de acestia mai sunt cai roibi, murgi, albi, etc.

5) Calulu are colóre diferita.

Canele latra, oi'a sbéra, calulu nechéza.

6) Calulu nechéza.

Tata-teu inca are cai, elu 'i intrebuintiéza la calaritu, la trasu carulu si plugulu de multe ori.

7) Calulu se intrebuintiéza la calaritu si la hamu.

Calulu celu tineru séu mánzulu nu manca nimicu altu ceva, decatu sugé lapte dela mama-s'a (épa). De aceea dicemu, candu vedemu mánzulu sugêndu, cá ép'a 'si laptéza mánzulu.

8) Calulu 'si laptéza mánzii, séu calulu candu e micu, se nutresce cu lapte.

Nota: Dupa fiacare propositiune noua se face repetitiune

Recapitulare: Calulu e unu animalu suga-toriu mare si patru-pede. Corpulu lui e acoperitu cu peru. Pe gátu are o cóma. Elu e de colóre diferita. Calulu nechéza. Se intrebuintiéza la calaritu si la hamu si se nutresce (candu e micu cu lapte, dupa-ce mai cresce) cu érba, fênu, paie, ovesu etc.

Totu in modulu acést'a va procede invetiatoriulu si candu va descrie celelalte animale; aci fiindu ca nu-mi permite spatiulu, voi formá numai propositiu-nile ce are se le desvolteze invetiatoriulu in modulu aretatu.

2. Vac'a.

1) Vac'a e unu animalu mare sugatoriu si patru-pede. 2) Corpulu ei e acoperitu cu peru. 3) Ea are colóre diferita. 4) Vac'a are o códa pamatufósa. 5) Pe

capu are doue córne. 6) Ea are copita despicata. 7) Vac'a mugesce. 8) Ea ne dà lapte, dupa-ce se taie carnea, seulu si pelea. 9) Ea se nutresce cu: erba, fênu, paie, terítie etc.

Recapitulare: Vac'a e unu animalu sugatoriu, mare si patru-pede. Corpulu ei e acoperitu cu peru de colóre diferita. Are o códa stufósa, 2 córne pe capu si la picióre copite crepate. Vac'a mugesce. Ea folosesece omului cu laptele ei celu bunu si dupa ce se taie cu carnea, seulu si pelea ei. Ea se nutresce cu érba, fênu, paie, terítie, làturi etc. Ea rumega.

Vac'a si vitielulu.

Spune-mi vaca drag'a mea!	Astadi trista strigi: mu! mu!
De ce esti cu voia rea?	Spune-mi draga ce ai tu?
Eri pasceai si rumegai,	— Macelarii mi-au luat
Vesela apoi sberai,	Vitielusiulu meu baltiatu,
La vitielu tu alergai,	Póte Pau si injunghiatu
Si cu lapte mi-lu branceai —	Si far' de elu m'au lasatu.

3. Ói'a.

1) Ói'a e unu animalu sugatoriu patru-pede. 2) In locu de peru corpulu ei e acoperitu cu lân'a. 3) Cele mai multe oi sunt albe séu negre. 4) Ói'a sbiéra. 5) Din lân'a ei se pregatescu felurite haine, din pele cojóce, blani etc., ér' carnea ei ne dà unu nutrementu fórte bunu. 6) Din laptele ei se pregatesce: casiu, branza, urda, untu. 7) Ea mânca: érba, fênu, otava, terítie etc. 8) Oile cele mici, care sugu, se numescu mei.

Recapitulare: Ói'a e unu animalu sugatoriu cu patru-pede. Corpulu ei in locu de peru e acoperitu cu lana. Ea sbiéra. Ea ne folosesece cu laptele ei celu bunu, cu lân'a ei cea móle, cu pelea si cu carnea ei cea gustuósa. Ea se nutresce cu fênu, otava, érba, etc. Oile cele de totu tinere se numescu mei. La picióre are unghii crepate.

Melusiellulu.

Pe o cósta radicata	Inse melulu fara téma,
Se desfátia unu melusielu,	Hop in vale! Hop in délu!
Care-acum intáiiasi-data	Peste petri mai cu séma,
Fú manatu la campu si elu.	Pana'n urma da de valu;
Fuge'n délu si fuge'n vale,	Càci aprópe de carare
Fuge sare totu mereu,	Zace-o pétra in rezoru;
Nu se mai opresce'n cale,	Preste densa melulu sare,
Nici in délu nici in pareu;	Ah, si-si frange unu picioru.
„Mai copile tu n'ai stare,“	Geme-acum fara-incetare,
Dise ói'a din pareu;	Mam'a geme langa dens';
Lasa-te de alergare,	Fiti copii cu cumpetare!
Ca tu-ti faci astadi unu reu!	Risulu se prefac'n plansu.

4. Porculu.

1) Porculu e unu animalu sugatoriu cu patru picióre. 2) Corpulu porcului e acoperitu cu peru aspru. 3) Porculu are unu râtu lungu si urechi mari si de ordinariu plusitate. 4) Lui 'i place se petréca in murdaria. 5) Porculu guitia. 6) Elu folosesece omului cu carnea si slanin'a lui, ér' din perii lui se facu perii, spoitóre (pamatufe) etc. 7) Sunt porci domestici si selbatici.

Recapitulare: Porculu e unu animalu sugatoriu cu patru-pede. Corpulu lui e acoperitu cu peru aspru. Are unu râtu lungu, urechi plusitate, petrece in murdaria, guitia si folosesece omului cu carnea si slanin'a cea buna a lui. Sunt porci domestici si selbatici.

5. Asinulu.

1) Asinulu este unu animalu sugatoriu cu patru-pede. 2) Asinulu are colóre cam sura. 3) Are pe spinare o cruce de colóre inchisa. 4) Asinulu are urechi lungi. 5) Elu are copite nedespicate, cá calulu. 6) Elu e cam lenesiu, inse póte suportá povóre mari. 7) Elu se nutresce cu érba, maracini s. a. 8) Elu are o vóce neplacuta.

Recapitulare: Asinulu e unu animalu sugatoriu cu patru-pede. Corpulu lui e acoperitu cu peru de colóre sura, ér' pe spinare are o dunga cá o cruce de colóre inchisa. Elu are si 2 urechi lungi. Asinulu supórta povóre mari si vócea lui e neplacuta.

Aci cá tractarea se fia câtu se póte de interesanta, se póte istorisí fabul'a: asinulu si cei trei proprietari.

6. Cânele.

1) Cânele e unu animalu sugatoriu cu patru-pede. 2) Se afla mai multe feliuri de câni de diferite colori. 3) Cânele este unu pazitoriu fórte credinciosu alu omului. 4) Elu face mari servitii venetoriloru si pastoriloru si e de cele mai multe ori unu animalu sociaveru fórte placutu. 5) Elu are unu mirosu fórte finu si ageru. 6) Elu manca bucurosu carne. 7) Cânele latra.

Recapit.: Cânele e unu animalu sugatoriu cu patru-pede. Se afla fórte multe specii de câni de colóre si marime feliurita. Elu e unu animalu credinciosu, placutu si sociaveru. Elu are unu mirosu fórte finu si ageru. Cânele latra.

Aci inca se potu istorisí mai multe fabule despre câne.

7. Pistic'a.

1) Pistic'a e unu animalu sugatoriu cu patru-pede. 2) Ea are colóre diferita. 3) Pistic'a are o pele fórte móle. 4) Ea prinde bucurosu sióreci. 5) Ea póte vedé si nóptea fórte bine. 6) Ea are unu umbletu nesimtitu. 7) Pistic'a e fórte cotelitóre si lingusitóre. 8) Pe câtu e cânele de credinciosu, pe atátu e pistic'a de insielatóre si falsa. 9) Ea miauna.

Pistic'a nu mânca numai sióreci, ci si vrabii, rundunele, preste totu paseri mici. Pentru-ca ea le mânca pe astfelu de animale, dicemu cá este unu animalu rapitoriu.

Recapit.: Pistic'a e unu animalu sugatoriu cu patru-pede, care are o colóre diferita, o pele móle si unu mersu nesimtitu. Prinde bucurosu sióreci si vede fórte bine nóptea. Pistic'e e fórte cotelitóre si falsa. Ea miauna. Noi numimu pistic'a unu animalu rapitoriu.

8. Vulpea.

1) Vulpea e unu animalu rapitoriu cu patru-pede. 2) Ea mânca bucurosu gaini, ratie, gâsce, porumbi. 3) Vulpea locuesce mai multu prin gauri (visunii) 4) Ea este fôrte astuta. 5) Ea e de colóre cam rosie inchisa. 6) Din pelea ei se pregatesce o blana fôrte buna.

Recapit.: Vulpea e unu animalu sugatoriu rapitoriu cu patru-pede si de colóre cam rosie inchisa. Ea se hranesce mai multu cu gaini, gâsce, ratie s. a. locuiesce in gauri, e fôrte astuta si din pelea ei se face o blana fôrte pretioasa.

9. Epurele

1) Epurele inca se numera intre animalele sugatóre cu patru-pede. 2) Elu e de colóre cam bruneta. 3) Elu are urechi lungi si cõda scurta. 4) Carnea lui se mânca cu placere de ómeni. 5) Din perulu lui celu môle se facu pelarii. 6) Elu e unu animalu fôrte fricosu si fuge iute.

Recapit.: Epurele e unu animalu sugatoriu cu patru-pede, cu urechi lungi si cõda scurta, de colóre bruneta, e fôrte fricosu si fuge iute. Carnea lui e fôrte buna de mancare si din perulu lui se pregatescu pelarii.

10. Gain'a.

1) Gain'a are doue picioare si doue aripi. 2) Ea are ciocu. 3) Corpulu ei nu e acoperitu cu peru, ci cu fulgi. 4) Gain'a óua. 5) Dupa-ce a ouatu coteorozesce. 6) Ea are deasupra ciocului o crésta rosie si sub ciocu doue barbii de totu rosi. 7) Ea e de colóre diferita 8) Ea mânca bucurosu grauntie si vermi. 9) Ouele si carnea ei sunt fôrte bune de mâncare. 10) Cocosiuu canta. 11) Gainele cele tinere se numescu pui.

Pentru-ca gain'a are doue picioare, doue aripi si unu ciocu si puii nu-i nutresce cu lapte, ea nu se numesce animalu sugatoriu patru-pedu, si pasere.

Recapit.: Gain'a e o pasere cu o crésta pe capu si cu 2 barbii sub ciocu. Ea are colóre diferita si mânca bucurosu grauntie si vermi. Ouele si carnea ei sunt fôrte gustuóse. Gain'a coteorozesce, cocosiuu canta. Gainele cele tinere se numescu pui.

11. Gâsc'a.

1) Gâsc'a e o pasere mare inotátore. 2) Ea are unu gátu lungu si unu ciocu grosu si cam latu. 3) Gâsc'a are de ordinariu colóre alba. 4) Gâsc'a gâgaesce si sisie. 5) Dela ea folosimu penele pentru scrisu, fulgii pentru perini s. a., ér' carnea si unsórea ei pentru mancatu. 6) Sunt gâsce domestice si selbatice.

Recapit.: Gâsc'a e o pasere mare inotátore si de colóre diferita. Ea are unu gátu lungu si unu ciocu latu si grosu. Ea gâgaie si sisie. Ea ne folosesc cu carnea si grasimea ei, cu penele si cu fulgii. Sunt gâsce domestice si selbatice.

12. Rati'a.

1) Rati'a e o pasere de apa. 2) Ea are unu ciocu latu. 3) Rati'a e de colóre diferita si adeseori fôrte lucitóre. 4) Rati'a macaie. 5) Rati'a e unu animalu fôrte mancaciosu. 6) Ea ne folosesc cu carnea cea gustuósa si cu ouele ei. 7) Sunt ratie domestice si selbatice.

Recapit.: Rati'a e o pasere de apa, are unu ciocu latu si e de colóre diferita si adeseori lucitóre. Ea macaie. Rati'a e fôrte mancaciosu si ne folosesc prin ouele si carnea cea gustuósa a ei. Sunt ratie domestice si selbetice.

13. Porumbulu.

1) Porumbii traiescu imparechiati. 2) Ei au colóre diferita. 3) Se afla mai multe specii de porumbi. 4) Ei iubescu curatieni'a. 5) Fi oue intr'unu rendu numai doue oue, inse mai in fiacare luna 6) Carnea loru se manca.

Recapit.: Porumbii sunt animale fôrte curate, traiescu in societate imparechiati, sunt de colóre diferita si oue intr'unu rendu numai câte 2 oue. Sunt mai multe specii de porumbi. Carnea loru se manca.

14. Rundunic'a.

1) Rundunelele sunt paseri migrátore. 2) Ele se nutrescu cu gónge si musculitie. 3) Ele 'si cauta mancarea sburendu. 4) Unele 'si facu cuibu in case prin poduri, altele sub strasina, altele in rîpi. 5) Sunt mai multe specii de rundunele. 6) Cele mai multe au unu cantecu placutu.

Recapit.: Rundunelele sunt paseri migrátore. Ele ciripescu si se nutrescu cu gónge si musce, pre care le prinde sburendu. De aceea ele sbóra fôrte iute si deschidu cioculu fôrte multu. Ele 'si facu cuiburi mai multu prin podurile caselor. Sunt mai multe specii de rundunele, dintre care unele canta frumosu.

(Va urmá).

Istori'a Aritmeticei si principiile fundamentali la tractarea Aritmeticei in scól'a poporala.

(Disertatiune tienuta in adunarea generala a „Reuniunei invetiatoriloru români din Tiér'a Bârsei“ la 26 Aprile 1880 in Zernesti)
de

Dometiu Dogariu,

invetiatoriu la scól'a primara din Satulungu.

(Urmare).

Cum s'a desvoltatu procesulu metodului celui nou din celu vechiu, ni-lu descrie totu pedagogulu **Grube** intr'unu opu alu seu intitulatu: „Leitfaden für das Rechnen in der Elementarschule“ in modulu urmatoriu: „Cá intemeietoriu alu întregului nostru metodu elementaru si cu deosebire inse a unui metodu cultivatoriu pentru calcululu elementaru este de a se considerá **Pestalozzi**. De aci urméza asiadara unu periodu

inainte de Pestalozzi, de timpul sau si de reformele cele noue ale scólei sale.

„Periodulu celu d'antaiu s'ar' puté numí fórte nimeritu periodulu obiectivitatii unilaterale. In acestu periodu aritmetic'a se presenta scolariului cá o sciintia abstracta, ce considera numai obiectulu, ér' pe subiectu (copilu) de feliu nu. Aci avea de a face numai cu cifra, cá cu celu mai corespundietoriu semnu pentru numerulu abstractu si cu operatiunea abstracta científica. Materi'a nu erá impartita dupa legea de desvoltare a spriritului copilarescu, inaltiandu-se dela cele speciale la cele generale, ci numai dupa cum sta ea gat'a inaintea preceperii spiritului desvoltatu scientific, adeca dupa cum erá ea desvoltata intréga. Numerii curati si aplicati stateau de multe ori catra olalta in contrastulu celu mai mare. Acestu periodu, in care aritmetic'a se incepea cu aceea: câte specii sunt? apoi se dedea definitiunea si se exercitá pana la bilióne. Asia pretutindenea se incepea cu definitiuni si reguli si se vorbiá de sumandi si sume fara se fi insumatu vre-odata etc. Acestu periodu a trecut, desi mai domnesce si astadi pe aici si inca in fórte multe locuri.

„Periodulu alu doilea 'lu numimu alu subiectivitatii unilaterale. In acestu periodu a apucatu metodulu o cale contraria: se considerá adeca numai subiectulu, ér' obiectulu de instruire se presentá scolariului conformu legiloru psihologice. Cu acést'a se facú progresulu insemnatu dela semnu la lucr. Déca mai inainte cifra formá scopulu intregii instruirii, acum erá numerulu, ce se incepea si exploatá in intrég'a lui insemnatate pentru cultivarea formala a subiectului. Inse precum se aflase de lipsa a trece dela unu estremu la altulu, asia si aci luandu in consideratiune subiectulu, obiectulu se negligase mai cu totul. Desi spiritulu copilului se lasase cu totul in natur'a s'a propria, totusi materi'a din aritmetica fú delasata in contrastele sale abstracte si omoritóre de spiritu. De aceea si desvoltarea spiritului subiectivu trebú se produca numai o cultivare abstracta, pentru ca nu formá cu obiectulu o unitate vie.

„Respectându-se acum numai principiulu legii psihologice, cultur'a formala deveni intr'unu contrastu mare facia cu cultur'a materiala. Laturea materiala a aritmeticei nu se priviá cá scopu si in consonantia cu scopulu formalu, ci numai cá mijlocu. Deci cá se nu se faca lacune in procesulu de desvoltare alu spiritului elevului, se separá calcululu curatu de celu aplicatu, si din acestu punctu de vedere se si incercau a separá sistematice casurile de aplicare de numerulu curatu. Prin urmare ambele perióde se potu caracterisá in urmatoriuln modu.: Periodulu d'antaiu voiá cá se scie numai de unu calculu cu cifre, pecandu alu doilea din contra recunoscea numai calcululu verbalu (in capu) si voiá a adauge calcululu cu cifre séu in scrisu numai cá suplimentu.

„Cu impacarea acestoru contraste a inceputu periodulu alu treilea. Acest'a 'si luá asuprasi a contopi laturea subiectiva si obiectiva a instruirii prin metodulu desvoltatu intr'unu intregu.“

Din cele aretate pana aci, desi fórte pe scurtu, eu credu, cá fiacare din d-vóstra s'a pututu convinge cá atátu numerarea cátu si calcularea dupa o metoda mai corespundietóre s'a desvoltatu fórte incetu si numai dupa mii de ani a ajunsu la o sistema buna.

Éta dara fazele prin cari a trecut aritmetic'a dela desvoltarea ei primitiva si pana in timpul de astadi.

Dupa ce v'amu aretatu istori'a aritmeticei, credu ca nu va fi de prisosu a ve vorbi si despre importanti'a cea mare, ce o are acestu obiectu de invetiamentu in scól'a nóstra populara, precum si despre metodulu acestui'a.

IV. Importanti'a instruirii din aritmetica.

Intre obiectele de invetiamentu, ce se propunu in scól'a populara, celu mai importantu dupa religiune si limba este aritmetic'a. Pentru-ca:

1. Prin aritmetica se stârnesc, se exercitéza si se ageresce facultatea cugetatóre intelectuala si limbistica a elevului intr'unu gradu cu multu mai intensivu, decatu prin ori care altu obiectu de invetiamentu. Prin calculare, dicu, elevulu se pune in positiune de a-si dá séma cu siguritate despre totu ce a cugetatu si lucratu. Asiadara calculatiunea este mijloculu celu mai escelentu de a pune in miscare de odata tóte facultatile spirituale ale elevului.

2. Prin aritmetica se face omulu aptu pentru viéti'a practica, civila si sociala. — Instruirea din aritmetica se face prin numeri. Indata ce copilulu incepe a deosebí bine unu lucru de altulu, i se spune numerulu, se intuíéza si se cuprinde pe trépt'a cea mai de josu in elementele sale. Prin acést'a aducemu pe copilu acolo de elu singuru vine la conceptulu numeriloru mai mici si nu simte nici o greutate a calculá cu numeri, dupa ce invetiase a dá acestor'a nume, si a resolví cu ei inca in viéti'a familiara unele teme mai usióre alese din viéti'a practica si din cerculu de intuitiune alu copiiloru. Si acést'a ar' fi imposibilu, déca natur'a numeriloru si legile, dupa cari se forméza numerii, n'ar' corespunde pe deplinu naturei spiritului omenescu. Instruirea din aritmetica este dara mijloculu celu mai naturalu de a dedá pe elevi la atentiune si cugetare.

Instruirea din aritmetica are asiadara doue scopuri: a) formalu b) materialu séu realu. — Prin scopulu formalu intielegemu priceperea si limbagiulu corectu; ér' prin scopulu materialu séu realu intielegemu cunoscintiele necesari si de o valóre durabila, cu cari au de a se indiestrá elevii in tóte relatiunile vietiei practice si sociale.

Prin urmare instruirea din aritmetica are de scopu nu numai cunoscinti'a de numeri si satisfactiunea

de a puté resolví cu facilitate ori ce tema din viéti'a practica, dar' si desvoltarea facultatii spirituale a elevului. — Din aceste motive s'a si introdusu apoi aritmetic'a séu computulu in scól'a populara cá unu obiectu sbsolutu necesariu.

V. Metodulu aritmeticei in scól'a populara.

Prin metodulu aritmeticei intielegemu modulu cum are de a predá invetiatoriulu scolariloru invetiamentulu din aritmetica. Invetiatoriulu are de a desfasirá materialulu de propunere astfeliu cá se corespunda puterei si capacitatiei eleviloru. Cum amu dice, invetiatoriulu nu numai se cunósca din destulu obiectele, ce are de a-le propune eleviloru, dar' i se cere cá se cunósca si metodulu acelor'a, cáci prin metodulu bunu alu invetiatoriului se pregatesce si se arata calea cea mai sigura si mai scurta, ce duce la scopu.

Metodulu bunu ajuta pe scolari la castigarea cunoscintieloru necesari, le efectuieste esercitiulu puteriloru spirituale, le descépta activitatea proprie si le dirige simtiulu si vointi'a. Pre catu sunt inse de diverse obiectele de invetiamentu in scól'a populara, pre atatu sunt de diverse si metodele in propunerea acelor'a.

Dela fiacare invetiatoriu se pretinde dar' cu dreptu cuventu, cá elu pe langa castigarea cunoscintieloru necesarie trebuie se-si insusiésca si metodulu dela fiacare obiectu de invetiamentu alu scólei sale, cáci altulu e metodulu instruirei din limba, altulu alu instruirei din religiune, altulu alu instruirei din geografia si altulu alu instruirei din aritmetica séu computu.

Aritmetic'a din scól'a populara forméza partea cea mai elementara a matematiciei si cá atare are si ea parte din viéti'a si tiesatur'a intregului. De aceea metod'a nici unui obiectu de invetiamentu nu se póte mesurá cu metod'a matematica, pentru ca materialulu acestui obiectu de invetiamentu se tiene fórte stensu de partile sale cá si zalele unei mari catene, pe care e apesatu sigilulu evidentiei cei nemijlocite. In matematica cugetarèa si lucrulu stau stensu legate la olalta, si tocmái intru aceea zace si demnitatea si preferinti'a loru, cáci ele conducu spiritulu in strensa continuitate a materiei si in consonantia cu activitatea loru. Dupa cum adeverat'a matematica este mijlocitóra intre cugetarea prezentata si curata, totu asemenea si computulu din scól'a elementara si populara este mijlocitoriulu intre cugetarea intuitiva si prezentata. Computulu elementaru este comunu cu adeverat'a aritmetica si numai intru aceea se diferescu, cá aritmetic'a are de a fare cu numeri si reguli, pre candu computulu are de a tractá materialulu abstractu atátu de practice si intr'unu modu atátu de intuitivu, incátu elu se desvólte si se agerésca puterea cugetatóre si limbistica a elevului cá nici unulu altulu dintre studiele scólei elementare. Aicea zace dara

tóta greutatea in metodulu computului elementaru De metodu se tiene: procesulu, form'a, tactulu si principile.

Deci incátu 'mi va iertá timpulu voiu si vorbí despre fiacare din aceste câte ceva in specialu.

A. Procesulu invetiamentului din aritmetica.

Prin procesulu invetiamentului din aritmetica intielegemu ordinea, in care urméza partile la predarea acestui obiectu de invetiamentu.

La propunerea obiecteloru de invetiamentu deosebimu doue cái séu mersuri, adeca doue procese ale invetiamentului.

Procesulu este dara:

- 1) insiratoriu;
- 2) geneticu séu desfasuratoriu.

Procesulu geneticu este: a) analiticu séu descompunetoriu, b) sinteticu séu compunetoriu.

Propunerea materialului din aritmetic'a elementara are se se faca totu pe cale sintetica.

B. Form'a invetiamentului.

Form'a se ocupa cu cele esterne ale invetiamentului, adeca cu esecutarea planului séu procesului. Procesulu arata sirulu, cum are se urmeze la propunere, partile obiecteloru de invetiamentu. Form'a e predarea insasi. Predarea preste totu a invetiamentului se póte face in doue moduri, de aceea deosebimu doue forme de invetiamentu:

- 1) comunicatóre;
- 2) desvoltatóre.

A. Form'a comunicatóre este de doue specii:

a) tipica séu aretatóre. Ea póte fi séu antepunetóre, séu aute-facetóre. b) acromatica séu ascultatóre. Acést'a forma se mai numesce si monologica si istoricodogmatica. Ea póte fi séu narativa, séu descriptiva, séu argumentativa, séu esplicativa.

B. Form'a desvoltatóre este éراس: a) erotematica séu intrebátóre, numita si socratica si dialogica b) euristica séu aflátóre.

Form'a cea mai corespundietóre scopului la propunerea aritmeticei in scól'a populara este preste totu cea euristica, si acést'a din urmatórele motive:

- 1) Ea destépta si tiene in incordare atentiunea scolariloru.
- 2) Ea esercitéza puterea cugetatóre a elevului si-i desvólta in armonie tóte puterile spirituale
- 3) Ea desvólta limb'a si esercitéza vorbirea.
- 4) Ea da ocaziune invetiatoriului de a aflá cum au priceputu scolarii cele propuse.

5) Ea pune pe invetiatoriu in positiune de a cunósce talentele scolariloru cá astfeliu elu se-si póta formá apoi propunerea amesuratu capacitatiei loru.

C. Tactulu invetiatoriului.

Prin tactulu séu tonulu invetiatoriului intielegemu purtarea interna si externa a invetiatoriului in scóla fácia cu elevii sei. Dela invetiatoriu se pre-

tinde dar' ca elu se-si însușiésca o indemanare deosebita, adeca elu se fia in positiune de a aflá la momentu totu ce e priinciosu si folositoriu pentru elevii sei la ori ce casu, ce i-ar' obveni. Dela invetiatoriu se pre-tinde mai departe a fi unu bunu parinte ér' nu unu tiranu despotu. Invetiatoriu trebuie se-si castige din partea scolarileru amorulu si increderea cea adeverata, ér' nu ur'a si despretiulu. Acelu amoru are se zaca in intím'a abilitate, ér' nu in lucruri esterióre precum in comand'a militara, in ochi intunecati, in nuia si bastonu, dupa cum erá usitata in scóla odata, si póte ca se mai usitéza si astadi iuca prin mai multe locuri. Despre brutalitatile si pedepsele tiranesci, ce dominau odata si prin scólele germane, Dr. Karl Schmidt ne arata intr'unu opu alu seu intitulatu „Geschichte der Erziehung und des Unterrichts“ unu conspectu alu unui invetiatoriu din Wirtenberga anume Häuberle, colega jubilaeus, carele intr'unu siru de 21 ani de servitiu a aplicatu eleviloru sei urmatórele pedepse: 911,524 de lovituri cu batiulu, 123,010 virgasia, 20,989 de lovituri cu linalulu preste unghii, 136,715 in palma, 10,235 de plesnituri preste gura, 7,905 de palme, 1,115,800 de lovituri preste capu, 22,763 de busituri cu bibli'a, cu catichismulu, cu gramatic'a si cu cartea de cantari, 800,000 de imboldituri cu batiulu pentru sententiile biblice si pentru versurile din cartea de cantari; apoi 777 de ori a inghenunchiatu pe elevi pe graantie de mazere si 613 ori pe unu triunghi de lemn, de 5001 ori a poruncitu se se duca elevii acasa cu icón'a magariului spanzurata de grumadi, de 1707 a pusu pe elevi se tiena cate unu batiu in susu. Afara de acestea mai avé la indemana si inca vr'o 3000 de nume de batjocura, dintre cari a treia parte erau iscodite de elu. — Éta dara originea tiraniloru, ce dominau in timpii mai vechi si prin scólele nóstre, càci in vechime acela erá dascalulu celu mai renumitu, care scia mai bine pedepsi pe scolarii sei.

Acte referitóre la constituirea Reuniunei invetiatoriloru romani gr.-cat. din giurulu Gherlei.

I.

Protocolulu

primei adunari generali (constituante) a Reuniunei invetiatoriloru romani gr.-cat. din giurulu Gherlei, convocata prin cerculariulu Prea Vnr. Consistoriu eppescu de Gherl'a dtto 29/9. Nr. 5090 pre 17. Octombre 1880 st. n. la Gherl'a.

In 17 Octombre. demineti'a la 9 óre (fiindu di de Dumineca) se celebrá s. liturgia in beseric'a gr.-cat. din Candi'a Gherlei, la care asistara toti invetiatorii coadunati. Dupa s. liturgia, la 10 óre se strinsera

cu totii la edificiulu institutulu preparandialu diecesanu, unde aveau se se tiena siedintiele adunarei.

I.

Presedintele comitetulu provisoriu, ce a suscepitu obligamentulu de a pune in vietia reuniunea, Reverendisimulu domnu canonicu capitulariu si inspectoru scolastecu diecesanu Mihailu Sierbanu, intrându in sal'a destinata pentru siedintie si primitu de catra invetiatorii coadunati cu „se traiésca“, ocupandu-si locul, deschide adunarea prin o cuventare scurta acomodata, aretandu scopulu pentru care s'a facutu, cea ce adunarea primésce cu mare insulfetire intre esclamari „se traiésca.“

II.

Dupa acést'a totu D-lu presedinte propune alegerea unui secretariu ad hoc pentru ducerea protocolulu.

Adunarea proclama de atare cu unanimitate pre profesorulu primariu de preparandia V. Gr. Borgovanu, secretariu provisoriu alu reuniunei.

III.

Secretariulu provisoriu V. Gr. Borgovanu presenta adunarei urmatori'a programa compusa de densulu si aprobata deja de comitetulu provisoriu alu reuniunei.

Program'a

primei adunari generali (constituante) a „Reuniunei invetiatoriloru romani gr.-cat. din giurulu Gherlei“ tiena in Gherl'a“ la 17. Octombre 1880 st. n.

1. Participarea tuturor invetiatoriloru la s. liturgia celebrata la 9 óre in beseric'a din Candi'a.
2. Deschiderea adunarei prin presedintele provisoriu alu reuniunei.
3. Alegerea unui secretariu ad hoc pentru ducerea protocolulu.
4. Constatarea membriloru presenti.
5. Raportulu secretariulu provisoriu despre pasii intreprinsi pentru infiintiarea reuniunei.
6. Cetirea statuteloru si acteloru apartinetóre prin secretariulu provisoriu.
7. Alegerea biroulu (comitetulu administrativu).
8. Alegerea unei comisiuni de trei membri pentru inscrierea membriloru fundatori, binefacatori si ajutatori si primirea tacselor.
9. Alegerea unei comisiuni de cinci membri pentru propuneri.
10. Alegerea unei comisiuni de cinci membri pentru statorirea bugetulu pre anulu 1881.
11. Raportulu acestoru comisiuni.
12. Defigerea loculului si tempulu adunarei generali venitóre.
13. Alegerea unei comisiuni pentru verificarea procesulu verbalu.
14. Inchiderea adunarei prin presedinte.“

Adunarea primesce program'a acésta de basa a desbateriloru.

IV.

Presidiulu propune amesuratu programei constatatarea membrilorn presentí dupa districtele protopopesci.

S'au aflatu presentí:

A. Membrii comitetului provisoriu:

Reverendisimulu Dnu Michaelu Sierbanu canonicu capitulare etc. cá presiedintele comitetului; D-lu V. Gr. Borgovanu prof. primariu de preparandia, secretariu provisoriu alu comitetului si D-lu V. Suciú, prof. preparandialu.

B. Dintre onoratori, cá óspeti:

Magnificulu si Reverendisimulu Dnu Stefanu Biltiu, canonicu, prepositu titularu si vicariu generalu eppescu; Revevdissimulu Dnu Vasiliu Popu, canonicu; M. O. D. Atanasiu Demianu, profes. de teologia; Reverendisimulu Dnu Andreiu Antonu, archidiaconulu Gherlei; M. O. D. N. F. Negrutiu, redactoriu; Vasiliu Dumbrav'a, prof. de statu la institutul de corectiune. Dnu Vasiliu Filipu, licentiatu in teologia; si invetiatorii diplomati: Domnii Joane Stefanutiú, Jacobu Schiopulu si Joane Tivadaru.

C. Dintre membrii ordinari ai reuniunei:

1. Din districtulu protopopescu alu Gherlei: Joanu Boieriu, invet. in Gherl'a; Josifu Popu, invet. interimalu in Hesdate; Demetriu Mázocú, invet. in Dendeleagu; (3 insi).

2. Din district. protop. alu Buzei, N'a fostu nici unulu (cea ce nu pré face onóre respectiviloru).

3. Din district. protop. alu Secului: Jacobu Buciaru, invet. in Morocaz'a; Joanu Cupci'a invet. in St-Joan'a; V. Capitanu, invetiat. Secali'a; Tom'a Filipu invet. in Sucutardu; Jeremia Timsi'a invet. in Osiorhelu; V. Popu invet. in Deviciori si Mahalu, Mich. Siomleanu, invet. interimalu in Sámbau si Cut'e'a, Joanu Fui'a, invet. in Imbuzu; Petru Gram'a invet. in Santejude-Districtulu acest'a a fostu mai bine representatu. (9 insi).

4. Din distr. protop. alu Logiardului Traianu Moldovanu, invet. in Logiardiu; Paulu Popu, invet. in Cublesiu; Joanu Nemesiu, invet. in Vale. (3 insi).

5. Din district. protop. alu Giulei. Eli-seu Barbosu, invet. in Borsi'a, Gavrilu Candale invet. in Sinteu, Vasiliu Morariu invetiat. in Macicasiu. (3 insi).

6. Din distr. protop. alu Caticaului. Joanu Costea, invet. in Copleanu; Teodoru Coruiú invet. in Dealulu mare si Dragi'a; Teodoru Tamasiu invet. in Ocn'a Desiului; Joanu Danu

invet. in Caticau; Petru Muresianu, invetiat. in Glodu; (5 insi)

7. Din tractulu S.-Margitei. (N'a fostu nici unulu, cea ce asemenea nu prea face onóre respectiviloru!)

8. Din distr. protop. alu Vaadului. Al. Bodu, invet. in Valea grosiloru; Teodoru Muresianu, invet. in Bogat'a magiara. (2 insi).

9. Din distr. protop. alu Olpretului: Vasiliu Danciu invet. in Sui'a; Dem. Moldovanu, invet. in Cetanu; Teodoru Rusu in Huzmezeu; Joanu Batinasiu invet. in Budusiu (4 insi).

10. Din distr. protop. alu Reteagului: Gregoriu Gavrisiu invet. in Negrilesci; Adamu Danu invet. in Mihaiesci; Simeonu Motoen'a invet. in Ambriciu, Georgiu Munteanu invet. in Selesci.

11. Din distr. protop. alu Cristurului: Atanasiu Bodea, invet. in Tãrlisiu'a; Petru Danciu, invet. in Borlès'a; Georgiu Moldovanu invet. in Pétr'a si Miresiu; Joanu Boc'a invet. in Dobriculu mare; Samsonu Oprea invet. in Chius'a; Joanu Miresianu, invet. in Sasarmu; Al. Halasz, invet. in Spermezeu. (7 insi).

12. Din distr. protop. alu Lapusiului: Neci unulu, ce asemenea nu prea face onóre respectiviloru.

Deci de toti au fostu la siedinti'a din 'ainte de amédiadi 40 de invetiatori.

V.

Secretariulu prov. prof. V. Gr. Borgovanu citește unu raportu scurtu despre pasii întreprinsi din partea corpului prof. preparandialu din Gherl'a pentru infintiarea reuniunei.

Adunarea 'lu asculta si ia spre sciintia (se aclude aci sub II).

VI.

Presidiulu anuncia — dupa programa — cetirea statutelor si a acteloru apartienatórie de densele. Secretariulu prov. citește charti'a Pré Ven. Consistoriu diecesanu ddto. 7 Septembre 1880, Nru. 4589, prin carea se retrimitu statutele deja aprobate, precum si rescrisulu Inaltului ministeriu reg. ung. de cultu si instructiune publica ddto. Budapesta 19 Aug. 1880 Nru. 23.271, totu in obiectulu acest'a — si mai pre urma — statutele.

Adunarea le asculta tóte cu atentiune si le ia spre placuta sciintia. (urméza sub IV)

VII.

Cu acestea inchiandu-se activitatea si misiunea comitetului provisoriu, Veneratulu presidiu depunendu sórtea ulterióra a reuniunei in manile adunarei generalí, 'si da demisiunea si Reverendisimulu domnu presiedinte M. Sierbanu si paresesce adunarea între strigari de „se traiésca;“ ér' ceialalti membrii ai co-

mitetului provisoriu, profesorii preparandiali dd. Borgovanu si Suciú, fiindu in sensulu statuteloru membrii ordenari ai reuniunei — remanu cu ceialalti membri ordenari.

VIII.

Urmandu constituirea biroului séu alegerea comitetului administrativu, prof. V. Gr. Borgovanu propune pentru conducerea actului electoralu de presiedinte pre Magnificulu si Reverendissimulu d. Stefanu Biltiu, cea ce adunarea primesce intre strigari entusiastice de „se traiésca.“

IX.

Ven. presidiu inainte de inceperea actului electoralu propune: Fiindcá in sensulu §-lui 13 din statute, patronulu reuniunei este Illustringata sa d-lu Episcopu diecesanu, se se aléga si trimite o deputatiune de 3 insi din sinulu adunarei, carea aducundu la inalt'a cunoscentia decurgerea adunarei generali, se 'lu invite la adunare, si propune totu odata in deputatiune pre dd. V. Suciú prof. prep. conducatoriulu deputatiei si pre invetiatorii diplomati: Ioanu Boieriu si Eliseu Barbosu.

Adunarea primesce cu aclamatiune deputatiunea propusa, carea si pléca dupa Illustringata sa d-lu Episcopu, carea reintorcundu-se raportéza adunarei, cá Ill. Sa D. Episcopu fiindu ocupatu cu alte agende, nu póte luá parte la adunare si chiar pentru aceea ar' fi delegatu pre Magnif. d. can. Stefanu Biltiu, vicariu eppescu, cá se-lu suplinésca; altcum trimite binecuventarea archierésca preste membrii coadunati.

X.

Urméza alegerea biroului. Spre scopulu acest'a Reverendissimulu domnu canonicu V. Popu propune cá se se suspinda siedinti'a pe 10 minute, cá membrii se se póta consultá liberu in privinti'a persóneloru alegunde. Óspetii se binevoiésca a parasí sub timpulu acest'a siedinti'a, ér' prof. primariu de prep. V. Gr. Borgovanu se conduca decursulu intielegerei.

Propunerea acést'a se primesce „en bloc“.

XI.

Dupa 10 minute se trimite o deputatiune de 3 membrii dupa Magnif. d. Stefanu Biltiu presiedinte ad hoc, cá se enuncia resultatulu intielegerei.

S'au alesu cu aclamatiune si enunciatu intre urari de „se traiésca“.

De presiedinte: Magnif. d. Michaelu Sierbanu, can. De vicepresiedinte: prof. primariu de prep. V. Gr. Borgovanu. De secretariu: N. F. Negrutiu, redactoru. De cassariu: V. Suciú, prof. prep. De controlu: V. Dumbrav'a, prof. de statu la institutul corectoriu. De bibliotecarin: Ioanu Boieriu, invet. primariu in Gherl'a. De membrii ordenari ai comitetului: Ioanu Hodoreanu, prof.

preparandialu, Petru Muresianu inv. in Glodu si Eliseu Barbosu inv. in Borsi'a.

XII.

Ven. presidiu propune trimiterea unei deputatiuni dupa noulu presiedinte ordinariu Magnif. d. M. Sierbanu; ér' pana atunci concrede ducerea presidiului d-lui vicepresiedinte V. Gr. Borgovanu.

Adunarea primesce propunerea Magnificulu d. Stefanu Biltiu; se trimite o deputatiune din 3 membrii dupa d. presiedinte.

XIII.

V. presiedintele ocupandu-si locul, multimesce in puçine cuvinte Maritului d. Stefanu Biltiu pentru tactulu, prudinti'a si bunavointi'a manifestata in conducerea actului electoralu si apoi propune — in intielesulu programei — alegerea unei comisiuni de 3 membrii, pentru insierea membriloru fundatori, ajutatori si binefacatori in persónele d-loru V. Suciú, prof. prep., Teodoru Tamasiu si Atanasiu Bodiu.

Adunarea primesce.

XIV.

Intru aceea sosindu d-lu presiedinte Mich. Sierbanu si primindu-se din partea adunarei intre urari de „se traiésca“, 'si ocupa scaunulu presidialu multiamindu in cuvinte scurte, dar' bine simtite pentru onóra si distingerea manifestata, provóca pre membrii a-se pune cu totii umeru la umeru pe lucru in directiunea aretata de statute. Apoi propune alegerea unei comisiuni de 5 membrii pentru statorirea bugetului pe a. 1881.

Adunarea primesce si se alegu cu aclamatiune Domnii N. F. Negrutiu, Ioanu Boieriu, Ioanu Nemesiu, S. Oprea si S. Motocn'a.

XV.

Urméza alegerea unei comisiuni de 5 membrii pentru propuneri.

In acést'a se alegu cu aclamatiune: DD. V. Gr. Borgovanu, V. Suciú, Petru Muresianu, El. Barbosu si Marzocu.

Fiindu timpul inaintatu si apoi avendu si comisiunile trebuintia de timpu spre a puté studiá cestiunile loru impuse, presiedintele radica siedinti'a prima la 12 óre, invitandu pre membri a se infaciosiá si la siedinti'a de dupa amédia-di, care se va incepe indata dupa inseratu la 4 óre.

Siedinti'a a II-a d. a. la 4 óre.

XVI.

Adunandu-se membrii la 4 óre d. a. presiedintele propune mai antaiu constatarea membriloru, cari au mai venitu prelanga cei de deminétia.

Au fostu de facia:

A) Dintre óspeti. Magnif. d. Demetriu Coroianu canonicu si rectoru seminarialu, MOD.

Vasiliu Pordea, secretariu și concepiștu eppescu și sp. d. Macaveiu, cancelistu la judecatori'a singulara din locu.

B) Dintre membrii ordinari:

- 1) Din distr. Gherlei: C. Popu, inv. in Ormanu; Simeonu Plebanu, inv. in Chirau; Jeremi'a Lupu din Seplacu; V. Moldovanu din Pinticu; (4)
- 2) Din districtulu Secului: Teodoru Puscaru inv. in Tiag'a și Ioanu Tarnoveanu inv. in Bontiu. (2)
- 3) Din distr. protop. alu Logiardului: Ioanu Morariu inv. in Ielodu; Ioanu Jenei inv. in Ineu; Teodoru Hegesiu inv. in Chicediu; Al. Popn inv. in Stoian'a; Ignatiu Berendi inv. in Teocuri. (5)
- 4) Din distr. protop. alu Olpretului: Gregoriu Campeanu inv. in Mai'a. (1)
- 5) Din distr. protop. alu Reteagului: Bas. Monastireanu inv. in Cusdriór'a. (1)
- 6) Din tractulu protop. alu Giulei: Demetriu Podariu inv. in Valasudu. (1)

Asiadora cu cei 40 de înainte de amédiadi, au fostu de toti 54 de invetiatori. (Va urmá).

Correspondintia.

Tiér'a Oltului, 5 Dec. 1880.

(Adunarea reprezentantie generale a fostiloru granitieri din regimentulu romanu I. tienuta in 1 și 2 Decembre a. c. in Sibiu).

In conformitate cu dispositiunile din § 6 alu statutului privitoriu la administrarea, manipularea și aplicarea fondului scolasticu granitierescu, convocata fiindu din partea comitetului centralu adunarea generala pe 1 Decembre a. c., reprezentantii celor 12 companii și a aripei husariloru Dejani s'au și infaciosiatu in numeru completu.

O deputatiune invita pre D-lu comite supremu alu Comitatului Sibiu, care imfaciosindu-se, impartasi adunarei rescriptulu ministerialu, prin care inaltu acel'a l'a designatu pentru sesiunea pesenta de comisariu regescu. Dupa aceea se purcese la verificarea membriloru, care in diu'a prima a siedintii s'au și efectuitu fara nici o dificultate. Desi § 9 alu statutului dispune, cá imediatu dupa verificarea ablegatiloru adunarea generala prin alegerea unui presiedinte și vice-presiedinte are se se constitue, cu atátu mai vertosu, cá acestia dupa § 17 sunt totu odata și presiedintii comitetului administrativu, adunarea generala inse din motive necunoscute a intrelasatu constituirea legala și astfelu fostulu presiedinte alu comitetului in contra dispositiuniloru legale a condusu fara autorizare și indreptare tóte desbaterile.

Mai antaiu de tóte in intielesulu § 32 se puse

la ordinea dilei cetirea raportului generalu despre activitatea comitetului in trieniulu espiratu, la finea caruia se cetira și cele 6 propuneri desbatute și statorite in siedinti'a ultima a aceluia.

Afara de cele 6 propuneri cunoscute membriloru comitetului, secretariulu ordinariu alu comitetului, fiindu destinatu din partea presidiului cu espunerea raportului generalu, ceti și o a 7-tea propunere necunoscuta și nedesbatuta in comitetu intr'a colo, cá adunarea generala se enuntia: „postulu de secretariu se se inlocuiesca prin altulu, ér' secretariulu actualu se se aplacideze o escontentare amesurata timpului și servitiului“.

Fiindu ca propunerea ultima erá numai a fostului presiedinte alu comitetului fara scirea și consimintentulu membriloru comitetului, atatu unu membru presinte din acelu comitetu, precum și secretariulu cerura cuventulu spre a cere deslusiri: ca cari sunt motivele, ce l'a indemnatu a veni cu acést'a propunere? Presiedintele adunarei in modu aspru desconsideratoriu denegá acestora dreptulu de vorbire, sub pretestu ca nu au votu.

Macarca § 7 din statutu, — la care s'a provocatu acestia, indreptatiesce membrii comitetului in adunarea generala cu votu consultativu; macarca acestia cerura, cá adunarea se decida: déca membrii comitetului au votu consultativu séu ba; macarca se provocá la constitutiune, — presiedintele ad hoc trecú, fara de a mai fi replicatu acestora, la ordinea dilei; voindu respectivii cu ori ce pretiu a atrage atentiunea adunarei asupra acestoru procederi incorecte și ilegali, fura amenintiati cu darea pe usia afara.

Vediendu deci procederea absolutistica, vediendu ca tóte incercarile de a-si defendá drepturile, sunt zadarnice, și in fine vediendu, ca nici unu sufletu din presuntivii indreptatiti nu-si ridica cuventulu și astfelu dispositiunile legeri constitutionalu parlamentarice se ignoréza cu totul, atatu membru comitetului, catu și secretariulu fura necesitati a se retrage.

Raportulu generalu și propunerile alaturate la acel'a, fiindu transpuse unei comisiuni spre esaminare, carea fara de a mai fi cerutu espunerea motiveloru, ce a indemnatu pe fostulu presiedinte la destituirea secretariului, acest'a a venitu cu raportulu seu, recomandandu adunarei generali primirea propunerei facute de presiedintele fara nici o schimbare. Unu singuru ablegatu, voindu se scie, ca pre ce basa se escontentéza secretariulu, presiedintele respunse: „ca desi nu avemu nici o basa in statutu, totusi considerandu promptulu și consciintiosulu servitiu a secretariului, dichiara in calitate de presiedinte, ca-i compete. (Cá interesatu in acést'a cauza nici nu puté propunatoriulu se presideze in decursulu desbateriloru asupra acelei propuneri).

Éca in timpu de 10 ani alu treilea casu, ca s'au departatu secretariulu denumitn din partea comitetului,

fara cá se scie lumea pentru ce, si fara cá respectivii se fi fostu ascultati; si pentru de a nu mai incomodá comitetulu si adunarea generala cu acést'a afacere pe venitoriu, presedintele sub pretextu, ca numei astfelii mai primesce insarcinarea cá atare, déca i se va dá dreptulu absolutu de a dispune de sórtea secretariului, cá adeca, se-lu denumésca si destitue insusi dupa placu, adunarea nu a pregetatu a violá si in acestu modu statutulu, implinindu poft'a si cererea presintelui asia, dupa cum a voitu.

O cestiune interesanta a fostu si a ceea, ca unu deputatu dela compani'a a II-a, desi nu fú verificatu, totusi facendu respectivulu larma, in fine se deslegá tréb'a intr'acolo, ca presedintele, propria potestate, asemnà si casariulu platí aceluia tóte competintiele unui deputatu verificatu.

Ore mai afla-se barbati granitieri, (càci negranitieri nu au dreptu) cari potu primí mandatulu, de a servi in comitetulu administrativu sub astfelii de imprejurari, sub astfelii de conducere? candu judecat'a corecta si parerile independinte nu numai ca sunt abandonate, dar' chiar si acei membrii, cari cutéza a desvoltá activitate, séu a face opozițiune basata presintelui, cari lucra in interesulu institutiunei, se privescu de »Krakelleri?«

Unu granitieri.

Scól'a.

*O! sacra si frumósá, lumina a sciintiei,
Tu scóla, mama dulce! in care-a ne nutrimu...*

*O! leaganu alu culturai, tu medice alu mintiei,
In tine mângăarea ne este pan' murim!*

*Din tine isporesce sciinti'a, ce ne-ajuta,
In luminarea mintiei, spre totu ce e sublimu;
Moralulu si virtutea, cá flórea cea placuta
Resaru din tin' si-si afla locasiu-n tr'alu teu sinu!*

*Precum crescú in gradina flori mândre si frumóse,
Ce-n béta cu mirosulu pre omulu muritoru:*

*Asia crescú in tin' mama! cu bracia calduróse,
Odrasle de juni tineri... speranti'a la poporu!*

*In tine se descépta ratiunea, fór' de care
Nu poti se scii, ce-i bine, onestu séu ce e reu;*

*In tin' cumósce-si omulu divin'a s'a chiamare,
Cu patri'a, natiunea, ... cu bunulu Dumnedieu!*

*Invétiá din acestea, tu dulce-a mea natiune,
Ce-i scól'a pentru viétiá, ce tiene-'n sinulu seu;*

*Iubesce-o ferbinte, mai multu cá ori ce-n lume,
„Càci scól'a e lasata de insusi Dumnedieu!“*

Sim. P. Simonu,
teologu I.

Varietati.

Scólele poporali in regatulu Ungariei. Dupa raportulu ministrului de cultu si instructiunea publica au fostu in regatulu Ungariei in anulu 1879 15,715 scóle frecventate de 1.644,803 scolari. Dintre acestia au fostu: magiari 794,915, germani 271,513, romani 205,374, slovaci 263,624, serbi 36,716, croati 27,076, ruteni 45,591, Limb'a propunerei a fostu: magiar'a in 7197

scóle, german'a in 953, roman'a in 2848, slovac'a in 1837, serbesc'a in 260, croat'a in 66, ruten'a in 471 si mestecatu s'a propusu in 2083 de scóle.

Crescerea in pensiunatu. Mai tóte diarele comunicara urmatori'a istoriora. O dama tinera crescuta intru unu pensiunatu s'a maritatu dupa unu preotu la tiera si indata dupa aceea a cumperatu dela vecin'a sa o gansca cu 10 pui. Bucuri'a ia fostu atatu de mare, catu le dá de mancare cu man'a propia. Venindu intru o deminetia la cotegariu aflà toti pui morti. Speimentata fuge la vecin'a si-i istorisesce intemplarea. Vecin'a o intrebà despre diverse imprejurari si intre altele mai in urma cá datu-le-a apa? Ea respunse in tóta sinceritate: »Eu am creditu cá puii voru suge la betran'a«. De-i minciuna, inca-i buna.

Scól'a romana de tiesutu. Adunarea generala a despart. I. alu asociatiunei transilvane tienuta in 2/14 Dec. in Cernatulu Saceleloru a decisu infiintiarea unei scóle de tiesutu in Sacele. Uramu prosperitate acestei nobile nisuintie.

Societatea corpului didacticu in Pioiesci. Scopulu acesteia este: a intruní intru unu corpu pre toti membrii corpului didacticu din orasiu si judetiu spre a cultivá sciinti'a procurandu membriloru midilocene necesari pentru largirea cunosciintieloru si tiparirea opureloru sale.

Nu-i reu. Estragemu dintro corespundintia a Gazetei dtto Indolu 28 Nov. 1880 urmatoriile: La Pusta Sancraiu scól'a comunala de statu s'a casatu. Tóte mobilele si recuisitele mentionatei scoli in urm'a rugarei mele (cores. prot. Vlas'a) adresate Il. Sale dlui inspectoru scol. reg. Gregoriu Moldovanu, incl. Comitetu administrativu alu Comitatului Turd'a-Ariesiu a binevoitu a le doná scólei confesionali din Silvasiulu unguurescu, pentru eare donu cu ast'a ocaziune se esprima multiumita mentionatului comitetu.

Anunciu!

Societatea de imprumutu si pastrare din Feldru; va tiené adunare generale in 16 Ianuariu 1881 st. n. —

In acést'a adunare se voru pertractá urmatóarele obiecte:

1. Raportulu directorelui despre activitatea consiliului dela ultim'a adunare generale incóce.
2. Raportulu casariului despre starea casei.
3. Raportulu comisiunei censuratórie despre rezultatulu censurarei ratiociniului.
4. Alte obiecte aduse spre pertractare de consiliu societatiei pre bas'a statuteloru.

Dela directiunea societatiei.

Feldru la 15 Decembre 1880.

Secretariulu:
Simione Popu.

Directorele:
Teodoru Seridonu.

Post'a redactiunei.

M. O. D. P. Jancu, adm. prot.: Primitu, espedatu, infieratu pre numele ofic. scol. Foen. Multiamita.